

OEFENING: VERSIMPELEN EN SCHEIDING AANBRENGEN MET BEPERKTE TOONWAARDEN

IN HET KORT: Je gaat hier een zwart-witschilderij maken met maar vijf toonwaarden. Dit is een zeer effectieve vormoefening omdat je te maken krijgt met drie essentiële sleutels tot vorminterpretatie. Ten eerste krijg je controle over je toonmengsels door vijf opeenvolgende toongradaties te mengen. Ten tweede dwingt het beperkte aantal tonen je om vormen van elkaar te scheiden en te versimpelen. En ten derde maakt de oefening je bewuster van toonvlakken, omdat elke bescheiden vorm in het schilderij correspondeert met zo'n vlak.

MEDIA: Deze oefening kun je doen met elk medium, maar ze werkt het best met acrylverf, ook als je geen acrylschilder bent. Met acrylverf kun je gemakkelijker vormen en tonen veranderen, omdat hij snel droogt en snelle wijzigingen mogelijk maakt.

MATERIALEN: Voorbeeldfoto | acrylverf | penselen | papieren palet (wit) | paletmes | drager (papier, doek of paneel)

STAP 1: FOTOKEUZE

Kies een foto en print die in zowel zwart-wit als kleur. Zorg dat hij goed te onderscheiden vormen en duidelijke patronen van licht en schaduw heeft.

STAP 2: MENG TOONWAARDEN

De witte en zwarte tonen kun je zo uit de tube gebruiken. Maar de drie ertussen (2, 3 en 4) moet je mengen. Heb je zulke tonen nooit eerder gemengd, dan zul je merken dat het lastiger is dan je denkt. Het vraagt veel controle om vijf gelijkmatige toongradaties te krijgen zonder dat er twee te dicht op elkaar liggen. Als dat bijvoorbeeld gebeurt met de tonen 4 en 5, verlies je in feite een van je toonwaarden. Bij een gelijkmatige gradatie zijn de tonen goed van elkaar te onderscheiden.

TIP

Begin je mengsels niet met zwart om ze dan lichter te maken met wit, want dat vereist een enorme hoeveelheid wit. Begin liever met wit en voeg geleidelijk zwart toe. Meng goeg tinten voor het hele schilderij.

TIP

Toonwaarde is relatief, dus kun je het best zien of je mengsels gelijkmatige gradaties vertonen door kleine staaltjes naast elkaar te leggen. Je kunt dit doen op je palet of op een apart stuk papier.

DIEPTE DOOR LINEAIRE PERSPECTIEF

David Lidbetter, *Trickle Down*
Olieverf op paneel, 30,5 x 23 cm

Niets kan effectiever de gladheid van het tweedimensionale beeldplan doorbreken en diepte suggereren dan de lineaire perspectief. Vanaf de hoek rechtsonder trekt Lidbetter ons abrupt de ruimte in met de oplopende perspectief van de stroom. De diepte die wordt gesuggereerd via de lineaire perspectief wordt nog versterkt door het verticale beeldformaat, dat de compositie een in- en opwaartse beweging verleent.

BEWEGING VIA DIAGONALEN

Cindy Baron, *Spring Passage*
Aquarelverf, 38 x 24 cm

Lineaire perspectief wordt gecreëerd met diagonale lijnen, maar niet alle diagonalen creëren een lineaire perspectief. In Barons meesterwerk zien we een reeks diagonalen die onze blik via meerdere paden naar de hoogste toppen voeren. Door de combinatie met het sterk verticale formaat brengt Baron een krachtige opwaartse beweging tot stand. Behalve de kleine boompjes onderaan kent het schilderij geen enkele horizontale of verticale lijn, zelfs geen horizonlijn.

Mitchell Albala, *The Way Home, Study in Azure and Orange*
Olieverf op papier, 20,5 × 20,5 cm

De kleurinteractie is hier een analoge harmonie met een contrasterende tint. Het bleke geeloranje in de lucht en op de weg dient als tegenwicht tegen het dominerende blauw. Door het contrast met midden-tonen kunnen verzadigde kleuren de illusie creëren van licht, anders dan de sterke tooncontrasten die we zien in *Study in Grays* (rechts).

Mitchell Albala, *The Way Home, Study in Grays*
Olieverf op papier, 20,5 × 20,5 cm

Deze studie komt het dichtst bij de grijze harmoniën op de bronfoto. Als je met toonprioriteit werkt, bereik je de effecten van licht vooral via sterke tooncontrasten. De zachte rozetinten in de lucht en op de weg dienen als subtiel kleuraccent in de hoofdzakelijk koelgrijze harmonie.

Mitchell Albala, *The Way Home, Study in Orange and Violet*
Olieverf op papier, 20,5 × 20,5 cm

De kleurinteractie op dit schilderij is complementair: geeloranje/violetblauw. Kleuren in een complementaire combinatie hoeven niet per se volledig verzadigd te zijn. Hier zijn alle kleuren gedeeltelijk verzadigd. De tooncontrasten zijn eerder sterk, wat bijdraagt aan de impressie van licht bij zonsopgang.

VOORBIJ FOTOGRAFISCHE KLEUREN

Omdat we foto's al te gemakkelijk accepteren als een substituuft voor de realiteit, maken veel schilders de fout dat ze te strikt vasthouden aan de kleuren op de foto zonder zich af te vragen hoe die verbeterd zouden kunnen worden. Om met kleur te werken zoals schilders doen moet je de 'realiteit' van de foto loslaten. Als je de fotografische kleuren alleen maar nabootst, ontzeg je je de kans om kleur inventief te gebruiken, om te denken als een colorist. Je moet creatiever omgaan met kleur dan de camera. Om je kleuren flexibel en creatief te kiezen, zoals kleurstrategieën en kleurgroepen ons leren, moet je bereid zijn de kleuren op de foto los te laten.

TEMPERatuur, EEN ASPECT VAN KLEURINTERACTIE

Temperatuur beschrijft de 'warmte' of 'koelke' eigenschap van een kleur en wordt beschouwd als een vorm van kleurcontrast. Temperatuurverschillen kunnen subtiel zijn, zoals in de geel/groene combinatie, of sterk, zoals in de geeloranje/blauwviolette combinatie. Ze zijn voor schilders een belangrijk middel om variatie te brengen in het kleurenpalet. Elk van de kleurinteracties reflecteert ook temperatuurverschillen.

ONTHOUD: Temperatuur is een relatieve maatstaf. Een kleur is nooit 'warm' of 'koel' op zichzelf. Een 'koelke' kleur is alleen koel naast een warmere kleur. En een 'warme' kleur is alleen warm naast een koelere kleur.

Bill Cramer, *Moment in the Sun*
Olieverf op linnen, 40,5 × 30,5 cm

STAP 1: KIES EEN SCHILDERIJ MET EEN GOEDE KLEURGROEPERING

Overal in dit boek vind je goede voorbeelden van kleurgroepering. Op dit schilderij zie ik drie hoofdgroepen. De dominante groep wordt gevormd door de gele en gouden herfstkleuren. Een kleinere maar ook belangrijke groep is de violette berg, die het geel compleeteert. De derde groep is een reeks blauwgrizen in de lucht en in de schaduwen aan de onderkant van het schilderij. Er zitten beslist meer dan drie kleuren in het schilderij, maar die vallen allemaal in een van deze drie groepen.

STAP 2: KIES KLEUREN EN CREEËR GROEPEN

Als volgende stap kies je de kleuren die het best de kleurgroepen in het schilderij vormen. Met kiezen van de kleuren die het best in de strategie passen, noemen we 'afstemmen' en komt uitgebreid aan de orde in het volgende hoofdstuk. Met slechts vier pigmenten (plus wit) heb ik een beperkt palet, dat helpt om kleurmengsels coherenter te houden.

CITROENGEEL + GELE OKER: De geeltinten in dit schilderij variëren van volledig verzadigd (op zonnige vlakken) tot neutraal (in de schaduwen), dus koos ik twee geeltinten die dit reflecteren. Ze lijken ook erg sterk op de kleuren op het schilderij.

ALIZARINE is een magenta-achtig rood dat gemengd met **ULTRAMARIJN** het violet in de berg creëert. Het komt terug in de rode accenten op de berg en in de schaduwen van de bomen.

ULTRAMARIJN geeft, indien in de juiste verhoudingen gemengd met rood en geel, het blauwgriz in de lucht. **ULTRAMARIJN** is veel geschikter voor de kleurenharmonie op het schilderij dan een warmblauw als **PHTALO**, **CERULEUM** of **MANGAAN**.

LET OP: Er zijn op dit schilderij meer afzonderlijke kleuren dan kleurgroepen. Hoewel je in zekere mate overeenkomstige kleuren gebruikt, wordt één enkele kleurgroep vaak gevormd door het gemiddelde van diverse verwante kleuren. Op dit palet zie je drie geelmengsels die variëren in temperatuur, verzadiging en toonwaarde, maar samen vormen ze slechts één goudgele groep.

